

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a cincea)

8 iunie 2017*

[Text rectificat prin Ordonanța din 12 iunie 2017]

[Text rectificat prin Ordonanța din 14 septembrie 2017]

„Trimitere preliminară – Cooperare judiciară în materie civilă – Competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești – Răpire internațională de copii – Convenția de la Haga din 25 octombrie 1980 – Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 – Articolul 11 – Cerere de înapoiere – Noțiunea «reședință obișnuită» a unui sugăr – Copil născut, conform voinței părinților săi, într-un alt stat membru decât cel al reședinței lor obișnuite – Ședere continuă a copilului în cursul primelor luni de viață în statul membru în care s-a născut – Decizia mamei de a nu se întoarce în statul membru în care se afla reședința obișnuită a cuplului”

În cauza C-111/17 PPU,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Monomeles Protodikeio Athinon (Tribunalul de Mare Instanță în complet de judecător unic din Atena, Grecia), prin decizia din 28 februarie 2017, primită de Curte la 7 martie 2017, în procedura

OL

împotriva

PQ,

CURTEA (Camera a cincea),

compusă din domnul J. L. da Cruz Vilaça (raportor), președinte de cameră, doamna M. Berger și domnii A. Borg Barthet, E. Levits și F. Biltgen, judecători,

avocat general: domnul N. Wahl,

grefier: doamna L. Hewlett, administrator principal,

având în vedere cererea instanței de trimitere din 28 februarie 2017, primită de Curte la 7 martie 2017, de judecare a trimiterii preliminare potrivit procedurii de urgență, conform articolului 107 din Regulamentul de procedură al Curții,

având în vedere decizia Camerei a cincea din 16 martie 2017 de admitere a cererii menționate,

* Limba de procedură: greaca.

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 4 mai 2017,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru OL, de C. Athanasopoulos și de A. Alexopoulou, dikigoro;
- pentru PQ, de S. Sfakianaki, dikigoros;
- pentru guvernul elen, de T. Papadopoulou, de G. Papadaki și de A. Magrippi, în calitate de agenți;
- [astfel cum a fost rectificat prin Ordonanța din 14 septembrie 2017] pentru guvernul Regatului Unit, de S. Brandon, în calitate de agent, asistat de E. Devereux, QC;
- pentru Comisia Europeană, de M. Konstantinidis, de M. Wilderspin și de A. Katsimerou, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 16 mai 2017,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 11 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1347/2000 (JO 2003, L 338, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 183).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între OL, pe de o parte, și PQ, pe de altă parte, în legătură cu o cerere de înapoiere, introdusă de OL, a copilului lor care se află în Grecia, stat membru în care acesta din urmă s-a născut și locuiește cu mama sa, în Italia, unde se afla reședința obișnuită a copilului înainte de nașterea copilului.

Cadrul juridic

Dreptul internațional

- 3 Convenția asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, încheiată la Haga la 25 octombrie 1980 (denumită în continuare „Convenția de la Haga din 1980”), are ca obiective, după cum reiese din preambulul său, în special să protejeze copilul pe plan internațional împotriva efectelor dăunătoare ale unei deplasări sau neînapoieri ilicite și să întocmească proceduri în vederea garantării imediatei înapoieri a copilului în statul reședinței sale obișnuite. Această convenție a fost ratificată de toate statele membre ale Uniunii Europene.
- 4 Articolul 1 din Convenția de la Haga din 1980 stipulează:
„Prezenta convenție are drept obiect:
a) de a asigura înapoierea imediată a copiilor deplasați sau reținuți ilicit în orice stat contractant;
b) de a face să se respecte efectiv în celelalte state contractante drepturile privind încredințarea și vizitarea, care există într-un stat contractant.”

5 Potrivit articolului 3 din această convenție:

„Deplasarea sau neînapoierea unui copil se consideră ilicită:

- a) când are loc prin violarea unui drept privind încredințarea, atribuit unei persoane, unei instituții sau oricărui alt organism acționând fie separat, fie împreună, prin legea statului în care copilul își avea reședința obișnuită imediat înainte de deplasarea sau de neînapoierea sa și
- b) dacă la vremea deplasării sau neînapoierii acest drept era exercitat în mod efectiv acționându-se separat sau împreună ori ar fi fost astfel exercitat, dacă asemenea împrejurări nu ar fi survenit.

Dreptul privind încredințarea, vizat la litera a), poate rezulta, între altele, dintr-o atribuire de plin drept, dintr-o hotărâre judecătorească sau administrativă sau dintr-un acord în vigoare potrivit dreptului aceluia stat.”

6 Articolul 5 litera a) din convenția menționată prevede că, în înțelesul acesteia, „dreptul privind încredințarea” include dreptul cu privire la îngrijirile cuvenite persoanei copilului și, îndeosebi, acela de a hotărî asupra locului reședinței sale.

7 Articolul 8 din aceeași convenție stipulează:

„Persoana, instituția sau organismul care pretinde că un copil a fost deplasat sau reținut prin violarea dreptului privind încredințarea poate să sesizeze fie autoritatea centrală a reședinței obișnuite a copilului, fie pe aceea a oricărui stat contractant, pentru ca acestea să acorde asistența lor în vederea asigurării înapoierii copilului.

[...]”

8 Articolul 11 primul paragraf din Convenția de la Haga din 1980 prevede că autoritățile judiciare sau administrative ale oricărui stat contractant urmează să procedeze de urgență în vederea înapoierii copilului.

Dreptul Uniunii

9 Considerentele (12) și (17) ale Regulamentului nr. 2201/2003 au următorul cuprins:

„(12) Temeiurile de competență stabilite prin prezentul regulament în materia răspunderii părintești sunt concepute în funcție de interesul superior al copilului și, în special, de criteriul proximității. Prin urmare, ar trebui să fie competente în primul rând instanțele statului membru în care copilul își are reședința obișnuită, cu excepția unor cazuri de schimbare a reședinței copilului sau ca urmare a unui acord încheiat între titularii răspunderii părintești.

[...]

(17) În caz de deplasare sau de reținere ilicită a unui copil, înapoierea sa ar trebui obținută fără întârziere, iar în acest scop [Convenția de la Haga din 1980] ar trebui să se aplice în continuare, astfel cum a fost completată cu dispozițiile din prezentul regulament, în special cu cele din articolul 11. [...]”

10 Articolul 2 din acest regulament furnizează următoarele definiții:

„[...]”

7. «răspundere părintească» înseamnă ansamblul drepturilor și obligațiilor conferite unei persoane fizice sau unei persoane juridice în temeiul unei hotărâri judecătorești, al unui act cu putere de lege sau al unui acord în vigoare privind persoana sau bunurile unui copil. Aceasta cuprinde în special încredințarea și dreptul de vizită;
8. «titular al răspunderii părintești» înseamnă orice persoană care exercită răspunderea părintească față de un copil;
9. «încredințare» înseamnă drepturile și obligațiile privind îngrijirea persoanei unui copil, în special dreptul de a decide asupra locului său de reședință;

[...]

11. «deplasare sau reținere ilicită a unui copil» înseamnă deplasarea sau reținerea unui copil în cazul în care:
 - (a) a avut loc o încălcare adusă încredințării dobândite printr-o hotărâre judecătorească, printr-un act cu putere de lege sau printr-un acord în vigoare în temeiul legislației statului membru în care copilul își avea reședința obișnuită imediat înainte de deplasarea sau de reținerea sa

și
 - (b) sub rezerva ca încredințarea să fi fost exercitată efectiv, singură sau împreună, în momentul deplasării sau reținerii, sau ar fi fost exercitată dacă nu ar fi survenit aceste evenimente. Încredințarea se consideră ca fiind exercitată împreună atunci când unul dintre titularii răspunderii părintești nu poate, în temeiul unei hotărâri judecătorești sau ca efect al legii, să decidă asupra locului de reședință a copilului fără consimțământul celuilalt titular al răspunderii părintești.”
- 11 Potrivit articolului 8 din regulamentul menționat, intitulat „Competență de fond”:

„(1) Instanțele judecătorești dintr-un stat membru sunt competente în materia răspunderii părintești privind un copil care are reședința obișnuită în acest stat membru la momentul la care instanța este sesizată.

(2) Alineatul (1) se aplică sub rezerva dispozițiilor articolelor 9, 10 și 12.”
- 12 Articolul 10 din același regulament, intitulat „Competența judecătorească în cazuri de răpire a copilului”, prevede:

„În caz de deplasare sau de reținere ilicită a unui copil, instanțele judecătorești din statul membru în care copilul își avea reședința obișnuită imediat înainte de deplasarea sau de reținerea sa ilicită rămân competente până în momentul în care copilul dobândește o reședință obișnuită într-un alt stat membru și până când
 - (a) orice persoană, instituție sau alt organism căreia/căruia i-a fost încredințat copilul consimte la deplasarea sau reținerea acestuia

sau

- (b) copilul a locuit în acest alt stat membru o perioadă de cel puțin un an după ce persoana, instituția sau orice alt organism căreia/căruia i s-a încredințat copilul a avut sau ar fi trebuit să aibă cunoștință de locul în care se afla copilul, până când copilul s-a integrat în noul său mediu și până când a fost îndeplinită cel puțin una dintre următoarele condiții:
- (i) în termen de un an de când cel căruia i s-a încredințat copilul a avut sau ar fi trebuit să aibă cunoștință de locul în care se afla copilul, nu s-a depus nicio cerere de înapoiere la autoritățile competente ale statului membru în care copilul a fost deplasat sau reținut;
 - (ii) a fost retrasă o cerere de înapoiere înaintată de cel căruia i s-a încredințat copilul și nu s-a depus nicio nouă cerere în termenul stabilit la punctul (i);
 - (iii) o cauză soluționată de o instanță judecătorească din statul membru în care copilul își avea reședința obișnuită imediat înainte de deplasarea sa sau de reținerea sa ilicită a fost închisă în conformitate cu articolul 11 alineatul (7);
 - (iv) o hotărâre de încredințare care nu implică înapoierea copilului a fost pronunțată de instanța judecătorească din statul membru în care copilul își avea reședința obișnuită imediat înainte de deplasarea sau de reținerea sa ilicită.”

13 Articolul 11 din Regulamentul nr. 2201/2003, intitulat „Înapoierea copilului”, prevede:

„(1) În cazul în care o persoană, instituție sau orice alt organism căruia/căreia i s-a încredințat copilul solicită autorităților competente dintr-un stat membru să pronunțe o hotărâre judecătorească pe baza [Convenției de la Haga din 1980] în vederea obținerii înapoierii copilului care a fost deplasat sau reținut ilicit într-un alt stat membru decât statul membru în care copilul își avea reședința obișnuită imediat înainte de deplasarea sau de reținerea sa ilicită, se aplică alineatele (2)-(8).

[...]

(3) O instanță sesizată cu o cerere de înapoiere a unui copil prevăzută la alineatul (1) acționează cu celeritate în cadrul procedurii privind cererea, utilizând procedurile urgente prevăzute de dreptul intern.

Fără a aduce atingere primului paragraf, instanța judecătorească pronunță hotărârea, cu excepția cazului în care aceasta se dovedește imposibilă din cauza unor împrejurări excepționale, în cel mult șase săptămâni de la sesizarea sa.

[...]”

Dreptul elen

- 14 Din informațiile cuprinse în decizia de trimitere rezultă că, în Grecia, o cerere de înapoiere, în sensul Convenției de la Haga din 1980, trebuie să fie depusă la Monomeles Protodikeio (Tribunalul de Mare Instanță în complet de judecător unic) de la locul unde copilul în cauză se află în urma răpirii sale sau de la cel al domiciliului autorului acestei răpiri. O asemenea cerere poate fi formulată fie de Ministerul Justiției – care este, în acest stat membru, autoritatea centrală însărcinată cu cererile de înapoiere – fie direct de persoana, de instituția sau de organismul care se prevalează de încredințarea copilului. Această cerere este instrumentată sub forma procedurii măsurilor provizorii, însă decizia pronunțată de instanța sesizată soluționează definitiv litigiul privind înapoierea copilului.

Litigiul principal și întrebarea preliminară

- 15 Din decizia de trimitere, precum și din observațiile scrise și orale prezentate Curții reiese că OL, resortisant italian, și PQ, resortisantă elenă, s-au căsătorit la 1 decembrie 2013 în Italia, stat membru în care s-au instalat apoi, împreună, în comuna Sassoferrato.

- 16 Atunci când PQ era însărcinată în opt luni, soții au convenit ca ea să aducă pe lume copilul lor la Atena (Grecia), unde să poată beneficia de asistența familiei sale paterne și ca, ulterior, PQ să se întoarcă cu acesta la domiciliul conjugal în Italia.
- 17 Soții s-au deplasat astfel la Atena, unde PQ a dat naștere, la 3 februarie 2016, unei fete care, de atunci, locuiește acolo cu mama sa. Ulterior, OL s-a întors în Italia. Potrivit afirmațiilor acestuia din urmă, el ar fi consimțit la șederea copilului în Grecia până în luna mai 2016, moment la care reclamantul aștepta întoarcerea soției sale împreună cu sugarul. Cu toate acestea, în cursul lunii iunie din același an, PQ ar fi decis, în mod unilateral, să rămână în Grecia cu copilul.
- 18 Potrivit PQ, soții nu ar fi stabilit o dată precisă pentru întoarcerea ei în Italia cu copilul. PQ afirmă în special că, în luna mai 2016 și apoi în luna iunie din același an, OL a vizitat-o în Grecia. Ei ar fi convenit, pe de altă parte, să petreacă împreună vacanța de vară în acest stat membru.
- 19 La 20 iulie 2016, OL a depus o cerere de divorț la Tribunale ordinario di Ancona (Tribunalul din Ancona, Italia). În acest cadru, el a solicitat în special să i se atribue drepturile privind încredințarea exclusivă a copilului, să se instituie un drept de vizită pentru mamă, să se dispună înapoierea copilului în Italia și să i se acorde o pensie alimentară pentru întreținerea acestuia. Printr-o decizie din 7 noiembrie 2016, această instanță a considerat că nu era necesar să se pronunțe cu privire la cererile referitoare la răspunderea părintească față de copil, pentru motivul că el își are reședința, de la naștere, într-un alt stat membru decât Italia. OL a formulat o cale de atac împotriva acestei decizii, care a fost confirmată, la 20 ianuarie 2017, de Corte d'appello di Ancona (Curtea de Apel din Ancona). Pe de altă parte, printr-o decizie din 23 ianuarie 2017, Tribunale ordinario di Ancona (Tribunalul din Ancona) a refuzat să se pronunțe cu privire la cererea de pensie alimentară, tot pentru motivul că reședința obișnuită a copilului nu se află în Italia. În sfârșit, la 23 februarie 2017, această instanță a pronunțat divorțul dintre OL și PQ, fără să se pronunțe cu privire la răspunderea părintească față de copil.
- 20 În paralel cu procedura în fața instanțelor italiene, OL a sesizat, la 20 octombrie 2016, Monomeles Protodikeio Athinon (Tribunalul de Mare Instanță în complet de judecător unic din Atena, Grecia) cu o cerere de înapoiere privind copilul.
- 21 În această privință, instanța respectivă consideră că, deși este adevărat că copilul nu a fost „deplasat”, în sensul articolului 11 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2201/2003 sau al articolului 3 din Convenția de la Haga din 1980, dintr-un stat membru în altul, el a fost totuși reținut ilicit de mama sa în Grecia, fără ca tatăl să fi consimțit ca reședința obișnuită a acestui copil să fie stabilită în statul respectiv, în condițiile în care părinții exercită împreună răspunderea părintească față de acesta.
- 22 Instanța menționată consideră că situațiile în care un copil s-a născut într-un loc fără legătură cu reședința obișnuită a părinților săi – de exemplu, pentru motive fortuite sau de forță majoră, precum o călătorie a părinților săi într-o țară străină – și este ulterior deplasat sau reținut ilicit de unul dintre ei dau naștere unor încălcări flagrante ale drepturilor părinților și unei reale îndepărtări a copilului de la locul care, potrivit cursului normal al lucrurilor, ar fi fost reședința sa obișnuită. Asemenea situații ar trebui, pentru aceste motive, să intre sub incidența procedurii de înapoiere prevăzute de Convenția de la Haga din 1980 și de Regulamentul nr. 2201/2003.
- 23 Prezența fizică a copilului într-un anumit loc nu ar trebui să fie, așadar, o condiție prealabilă pentru stabilirea în acel loc a „reședinței sale obișnuite”, în sensul articolului 11 din Regulamentul nr. 2201/2003. Astfel, în ceea ce privește în special nou-născuții și sugarii, factorii care permit în mod normal stabilirea reședinței obișnuite și-ar pierde relevanța ca urmare a dependenței totale a acestor copii de vârstă mică de persoanele cărora le sunt încredințați. De altfel, Curtea însăși ar considera că condiția legată de prezența fizică a copilului are mai puțină importanță în ceea ce privește sugarii, din moment ce aceasta a statuat, în Hotărârea din 22 decembrie 2010, Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829), că șederea timp de câteva zile a unui asemenea sugar într-un anumit loc, cumulată cu alte elemente, era suficientă pentru stabilirea în acel loc a reședinței sale obișnuite.

- 24 Potrivit instanței de trimitere, pentru a stabili reședința obișnuită a unui nou-născut sau a unui sugar, trebuie mai curând să se utilizeze ca factor primordial intenția comună a titularilor răspunderii părintești, care se poate deduce din pregătirile pe care aceștia le-au efectuat în vederea venirii pe lume a copilului, precum declararea nașterii acestuia la starea civilă de la locul reședinței lor obișnuite, cumpărarea hainelor care îi sunt indispensabile sau a mobilelor care îi sunt destinate, pregătirea camerei sale sau chiar închirierea unei case mai mari.
- 25 În aceste condiții, Monomeles Protodikeio Athinon (Tribunalul de Mare Instanță în complet de judecător unic din Atena) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Ce interpretare trebuie dată termenilor «reședință obișnuită», în sensul articolului 11 alineatul (1) din [Regulamentul nr. 2201/2003], în cazul unui sugar care, din motive fortuite sau de forță majoră, s-a născut într-un loc diferit de cel pe care părinții săi, care exercită împreună răspunderea părintească, îl aveau în vedere ca loc al reședinței obișnuite și care, de atunci, a fost reținut ilicit de unul dintre părinții săi în statul în care s-a născut sau a fost deplasat într-un stat terț? Mai precis, prezența fizică este, în toate cazurile, o condiție prealabilă necesară și evidentă pentru a stabili reședința obișnuită a unei persoane și în special a unui nou-născut?”

Cu privire la procedura preliminară de urgență

- 26 Instanța de trimitere a solicitat ca prezenta trimitere preliminară să fie judecată potrivit procedurii preliminare de urgență prevăzute la articolul 107 din Regulamentul de procedură al Curții.
- 27 În susținerea acestei cereri, instanța menționată a arătat că litigiul principal privește un copil în vârstă de abia un an, care a fost îndepărtat de tatăl său mai mult de nouă luni, fără ca acesta din urmă să fi avut posibilitatea să comunice cu el, și că o asemenea situație este susceptibilă să aducă o atingere gravă relației lor viitoare.
- 28 În această privință, este necesar să se arate, în primul rând, că prezenta trimitere preliminară privește interpretarea Regulamentului nr. 2201/2003, care a fost adoptat printre altele în temeiul articolului 61 litera (c) CE, în prezent articolul 67 TFUE, care figurează în titlul V din partea a treia din Tratatul FUE, referitor la spațiul de libertate, securitate și justiție. În consecință, aceasta poate fi judecată potrivit procedurii preliminare de urgență.
- 29 În al doilea rând, din decizia de trimitere reiese că copilul în cauză este separat de tatăl său la o vârstă sensibilă pentru dezvoltarea sa și că prelungirea situației actuale ar putea dăuna serios relației viitoare a acestui copil cu tatăl său.
- 30 În aceste condiții, Camera a cincea a Curții a decis, la 16 martie 2017, la propunerea judecătorului raportor, după ascultarea avocatului general, să admită cererea instanței de trimitere privind judecarea prezentei trimiteri preliminare potrivit procedurii preliminare de urgență.

Cu privire la întrebarea preliminară

- 31 Cu titlu introductiv, trebuie arătat că împrejurările din cauza principală diferă în parte de cele avute în vedere în întrebarea preliminară.
- 32 Astfel, din decizia de trimitere reiese că copilul lui OL și al lui PQ nu s-a născut în Grecia „din motive fortuite sau de forță majoră”, ci conform voinței comune a părinților săi, pentru ca PQ să poată beneficia de asistența familiei sale paterne înainte de naștere și în primele luni din viața copilului. Este de asemenea evident că nu a fost ulterior „deplasat într-un stat terț”. În plus, deși instanța de trimitere

evocă, în cadrul întrebării sale, atât un „nou-născut”, cât și un „sugar”, trebuie constatat că, întrucât imediat înainte de pretinsa reținere, și anume în luna iunie 2016, acest copil era deja în vârstă de cinci luni, cauza principală privește un sugar.

- 33 Or, conform unei jurisprudențe constante, nu este de competența Curții să formuleze opinii consultative cu privire la chestiuni generale sau ipotetice (Hotărârea din 16 iulie 1992, Meilicke, C-83/91, EU:C:1992:332, punctul 25, și Ordonanța din 11 ianuarie 2017, Boudjellal, C-508/16, nepublicată, EU:C:2017:6, punctul 32).
- 34 Cu toate acestea, în cadrul procedurii de cooperare între instanțele naționale și Curte instituite la articolul 267 TFUE, este de competența acesteia din urmă să ofere instanței naționale un răspuns util care să îi permită să soluționeze litigiul cu care este sesizată. Din această perspectivă, Curtea trebuie, dacă este cazul, să reformuleze întrebările care îi sunt adresate (a se vedea în special Hotărârea din 13 octombrie 2016, M. și S., C-303/15, EU:C:2016:771, punctul 16, precum și jurisprudența citată).
- 35 Este necesar, prin urmare, să se înțeleagă întrebarea adresată în sensul că instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească ce interpretare trebuie dată noțiunii „reședință obișnuită”, în sensul articolului 11 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2201/2003, pentru a stabili dacă are de-a face cu o „reținere ilicită”, într-o situație precum cea din litigiul principal, în care un copil s-a născut și a locuit în mod neîntrerupt cu mama sa mai multe luni, conform voinței comune a părinților săi, într-un alt stat membru decât cel în care aceștia își aveau reședința obișnuită înainte de nașterea sa. În acest cadru, instanța de trimitere ridică problema dacă, într-o asemenea situație, intenția inițială a părinților cu privire la întoarcerea mamei împreună cu copilul în acest din urmă stat membru este un factor preponderent pentru a considera că acest copil are acolo „reședința sa obișnuită”, în sensul acestui regulament, indiferent de faptul că nu a fost niciodată prezent fizic în statul membru menționat.
- 36 În această privință, trebuie arătat că, potrivit definiției date de articolul 2 punctul 11 din Regulamentul nr. 2201/2003, în termeni foarte asemănători cu cei ai articolului 3 din Convenția de la Haga din 1980, noțiunea „deplasare sau reținere ilicită a unui copil” se referă la deplasarea sau la reținerea ilicită a unui copil care a avut loc cu încălcarea adusă drepturilor privind încredințarea dobândite printr-o hotărâre judecătorească, printr-un act cu putere de lege sau printr-un acord în vigoare, în temeiul legislației „statului membru în care copilul își avea reședința obișnuită imediat înainte de deplasarea sau de reținerea sa”.
- 37 Pe de altă parte, articolul 11 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2201/2003 prevede că dispozițiile acestui articol se aplică în cazul în care titularul drepturilor privind încredințarea solicită autorităților competente dintr-un stat membru să pronunțe o hotărâre judecătorească pe baza Convenției de la Haga din 1980 în vederea obținerii înapoierii copilului care a fost deplasat sau reținut ilicit „într-un alt stat membru decât statul membru în care copilul își avea reședința obișnuită imediat înainte de deplasarea sau de reținerea sa ilicită”.
- 38 Din aceste dispoziții rezultă că noțiunea „reședință obișnuită” constituie un element central pentru aprecierea temeiniciei unei cereri de înapoiere. Astfel, o asemenea cerere nu poate fi admisă decât dacă copilul își avea reședința obișnuită, imediat înainte de pretinsa deplasare sau reținere, în statul membru către care se solicită înapoierea.
- 39 În ceea ce privește ceea ce trebuie să se înțeleagă prin expresia „reședință obișnuită” a copilului, trebuie amintit că Regulamentul nr. 2201/2003, asemenea Convenției de la Haga din 1980, nu definește această noțiune. Articolele acestui regulament care o evocă nu conțin nici ele o trimitere expresă la dreptul statelor membre pentru a-i defini sensul și domeniul de aplicare.
- 40 Astfel, Curtea a statuat în mod repetat că este vorba despre o noțiune autonomă a dreptului Uniunii care trebuie interpretată potrivit contextului dispozițiilor care o menționează și obiectivelor Regulamentului nr. 2201/2003, în special cel care reiese din considerentul (12) al acestuia, potrivit

căruia temeiurile de competență pe care le stabilește sunt concepute în funcție de interesul superior al copilului și, în special, de criteriul proximității (a se vedea Hotărârea din 2 aprilie 2009, A, C-523/07, EU:C:2009:225, punctele 34 și 35, precum și Hotărârea din 22 decembrie 2010, Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, punctele 44-46).

- 41 Pe de altă parte, conform jurisprudenței Curții, noțiunea „reședință obișnuită” trebuie să aibă o semnificație uniformă în Regulamentul nr. 2201/2003. Astfel, interpretarea dată acestei noțiuni în cadrul articolelor 8 și 10 din acest regulament, referitoare la competența internațională a instanțelor în materia răspunderii părintești, poate fi transpusă în cazul articolului 11 alineatul (1) din regulamentul menționat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 9 octombrie 2014, C, C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, punctul 54).
- 42 Potrivit aceleiași jurisprudențe, „reședință obișnuită” a copilului corespunde locului care exprimă o anumită integrare a acestuia într-un mediu social și familial. Acest loc trebuie stabilit de instanțele naționale în funcție de ansamblul împrejurărilor de fapt specifice fiecărei cauze (Hotărârea din 2 aprilie 2009, A, C-523/07, EU:C:2009:225, punctele 42 și 44, precum și Hotărârea din 22 decembrie 2010, Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, punctul 47).
- 43 În acest scop, în afară de prezența fizică a copilului într-un stat membru, trebuie să fie reținuți și alți factori de natură să demonstreze că această prezență nu are deloc un caracter temporar sau ocazional și că reședința copilului exprimă o asemenea integrare într-un mediu social și familial (Hotărârea din 2 aprilie 2009, A, C-523/07, EU:C:2009:225, punctul 38).
- 44 Printre acești factori figurează durata, regularitatea, condițiile și motivele șederii copilului pe teritoriul unui stat membru, precum și cetățenia acestuia (a se vedea în acest sens Hotărârea din 2 aprilie 2009, A, C-523/07, EU:C:2009:225, punctul 39). În plus, factorii relevanți variază în funcție de vârsta copilului în cauză (Hotărârea din 22 decembrie 2010, Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, punctul 53).
- 45 Atunci când copilul în discuție este un sugar, Curtea a arătat că mediul său este în esență familial, determinat de persoana sau de persoanele de referință cu care trăiește, care exercită efectiv față de el drepturile privind încredințarea și se ocupă de el, și că împărtășește în mod necesar mediul social și familial al acestei persoane sau al acestor persoane. În consecință, atunci când, precum în cauza principală, un sugar este efectiv în încredințarea mamei sale, într-un stat membru diferit de cel în care tatăl are reședință obișnuită, trebuie să fie luate în considerare mai ales, pe de o parte, durata, regularitatea, condițiile și motivele șederii acesteia pe teritoriul primului stat membru și, pe de altă parte, originile geografice și familiale ale mamei, precum și raporturile familiale și sociale pe care aceasta și copilul le au în același stat membru (Hotărârea din 22 decembrie 2010, Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, punctele 54-56).
- 46 În ceea ce privește intenția părinților de a se stabili împreună cu copilul într-un stat membru, Curtea a recunoscut că și ea poate fi luată în considerare atunci când se exprimă prin anumite măsuri tangibile cum ar fi achiziționarea sau închirierea unei locuințe în statul membru gazdă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 2 aprilie 2009, A, C-523/07, EU:C:2009:225, punctul 40).
- 47 [Astfel cum a fost rectificat prin Ordonanța din 12 iunie 2017] Astfel, conform jurisprudenței Curții, intenția părinților nu poate în principiu să fie prin ea însăși decisivă pentru a determina reședința obișnuită a unui copil, în sensul Regulamentului nr. 2201/2003, ci constituie un „indiciu” de natură să completeze o serie de alte elemente concordante.
- 48 Desigur, ponderea care trebuie acordată acestei considerații pentru a determina locul reședinței obișnuite a copilului depinde de împrejurările specifice fiecărei cauze (a se vedea în acest sens Hotărârea din 22 decembrie 2010, Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, punctele 50 și 51).

- 49 Cu toate acestea, trebuie amintit că, în cauza principală, după cum s-a subliniat la punctul 32 din prezenta hotărâre, copilul s-a născut într-un stat membru determinat conform voinței comune a părinților săi și că, imediat înainte de pretinsa reținere, locuise acolo cu mama sa cinci luni consecutiv, în cadrul familiei paterne a acesteia, fără să iasă vreodată de pe teritoriul statului menționat.
- 50 În asemenea împrejurări, reținerea intenției exprimate inițial de părinți cu privire la întoarcerea mamei împreună cu copilul într-un al doilea stat membru, care era cel al reședinței lor obișnuite înainte de nașterea copilului, în calitate de considerație preponderentă, instituind în fapt o regulă generală și abstractă potrivit căreia reședința obișnuită a unui sugar este în mod necesar cea a părinților săi, ar depăși limitele noțiunii „reședință obișnuită”, în sensul Regulamentului nr. 2201/2003, și ar fi contrară economiei, eficacității, precum și finalității procedurii de înapoiere. În sfârșit, interesul superior al copilului nu necesită o interpretare precum cea propusă de instanța de trimitere.
- 51 În această privință, în primul rând, trebuie amintit că noțiunea „reședință obișnuită”, în sensul Regulamentului nr. 2201/2003, reflectă în esență o chestiune de fapt. Prin urmare, ar fi dificil de conciliat cu această noțiune faptul de a considera că intenția inițială a părinților ca reședința copilului să se afle într-un anumit loc primează asupra împrejurării că locuiește în mod neîntrerupt într-un alt stat de la naștere.
- 52 În al doilea rând, din perspectiva economiei Convenției de la Haga din 1980 și a articolului 11 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2201/2003, argumentul potrivit căruia părinții exercită împreună drepturile privind încredințarea și mama nu putea, prin urmare, să decidă singură în legătură cu locul de reședință al copilului nu poate fi determinant pentru a stabili „reședință obișnuită” a acestuia, în sensul acestui regulament.
- 53 Astfel, conform definiției „deplasării sau reținerii ilicite a unui copil”, care figurează la articolul 2 punctul 11 din regulamentul menționat și la articolul 3 din Convenția de la Haga din 1980, amintită la punctul 36 din prezenta hotărâre, legalitatea sau nelegalitatea unei deplasări sau a unei rețineri se apreciază în funcție de drepturile privind încredințarea atribuite în temeiul dreptului statului membru al reședinței obișnuite a copilului înainte de deplasarea sau de reținerea sa. Astfel, în cadrul aprecierii unei cereri de înapoiere, determinarea locului reședinței obișnuite a copilului precedă identificarea drepturilor privind încredințarea eventual încălcate.
- 54 În consecință, consimțământul sau lipsa consimțământului tatălui, în exercitarea drepturilor sale privind încredințarea, la stabilirea într-un loc a copilului nu poate fi un considerent decisiv pentru a determina „reședință obișnuită” a acestui copil, în sensul Regulamentului nr. 2201/2003, ceea ce concordă de altfel cu ideea că această noțiune reflectă în esență o chestiune de fapt.
- 55 Această interpretare este confirmată în plus de articolul 10 din acest regulament, care vizează tocmai situația în care copilul dobândește o nouă reședință obișnuită în urma unei deplasări sau a unei rețineri ilicite.
- 56 În al treilea rând, într-o cauză precum cea principală, a considera intenția inițială a părinților ca fiind un factor preponderent pentru a determina reședința obișnuită a copilului ar fi contrar eficacității procedurii de înapoiere și securității juridice.
- 57 În această privință, trebuie amintit că o procedură de înapoiere este, prin natura ei, o procedură expeditivă, din moment ce urmărește să asigure, astfel cum enunță preambulul Convenției de la Haga din 1980 și considerentul (17) al Regulamentului nr. 2201/2003, înapoierea promptă a copilului. Legiuitorul Uniunii a concretizat de altfel acest imperativ, la articolul 11 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2201/2003, impunând instanțelor naționale sesizate cu cereri de înapoiere să pronunțe hotărârea, cu excepția unor împrejurări excepționale, în cel mult șase săptămâni de la sesizarea lor.

- 58 O cerere de înapoiere trebuie, aşadar, să se întemeieze pe elemente rapid şi uşor de verificat şi, în măsura posibilului, univoce. Or, într-o cauză precum cea principală, poate fi dificil sau chiar imposibil să se stabilească dincolo de orice îndoială rezonabilă, printre altele, data preconizată iniţial de părinţi pentru întoarcerea mamei în statul membru al reşedinţei lor obişnuite şi dacă decizia mamei de a rămâne în statul membru în care s-a născut copilul este cauza sau, dimpotrivă, consecinţa cererii de divorţ formulate de tată în faţa instanţelor primului stat.
- 59 Pe scurt, a reţine, într-un asemenea context, o interpretare a noţiunii „reşedinţă obişnuită” a copilului, în sensul Regulamentului nr. 2201/2003, astfel încât intenţia iniţială a părinţilor cu privire la locul care „ar fi trebuit să fie” cel al acestei reşedinţe să constituie factorul ei predominant ar fi de natură să oblige instanţele naţionale fie să obţină un număr mare de probe şi de mărturii pentru a stabili cu certitudine intenţia menţionată, ceea ce ar fi cu greu compatibil cu caracterul expeditiv al procedurii de înapoiere, fie să pronunţe hotărârea fără să dispună de toate elementele relevante, ceea ce ar fi sursă de insecuritate juridică.
- 60 În al patrulea rând, într-o cauză precum cea principală, o interpretare a noţiunii „reşedinţă obişnuită” precum cea sugerată de instanţa de trimitere ar fi contrară finalităţii procedurii de înapoiere.
- 61 Astfel, din raportul explicativ al Convenţiei de la Haga din 1980 reiese că unul dintre obiectivele acestei convenţii şi, prin extensie, al articolului 11 din Regulamentul nr. 2201/2003 este restabilirea *statu quo ante*, altfel spus situaţia care exista anterior deplasării sau reţinerii ilicite a copilului. Procedura de înapoiere urmăreşte astfel să îl repună pe acesta în mediul care îi este cel mai familiar şi, procedând astfel, să restabilească continuitatea condiţiilor sale de existenţă şi de dezvoltare.
- 62 Or, într-o situaţie precum cea din litigiul principal, conform acestui obiectiv, pretinsul comportament ilicit al unuia dintre părinţi nu poate justifica prin el însuşi admiterea unei cereri de înapoiere şi deplasarea copilului din statul membru în care s-a născut şi locuieşte legal în mod continuu într-un stat membru care nu îi este familiar.
- 63 Desigur, procedura de înapoiere avută în vedere de Convenţia de la Haga din 1980 şi de Regulamentul nr. 2201/2003 urmăreşte de asemenea ca unul dintre părinţi să nu îşi poată consolida poziţia cu privire la chestiunea încredinţării copilului sustrăgându-se, printr-un act ilicit, competenţei instanţelor desemnate în principiu, conform normelor prevăzute în special de acest regulament, pentru a se pronunţa cu privire la răspunderea părintească în privinţa acestuia (a se vedea în acest sens Hotărârea din 23 decembrie 2009, *Detiček*, C-403/09 PPU, EU:C:2009:810, punctul 49, şi Hotărârea din 9 octombrie 2014, *C*, C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, punctul 67).
- 64 În această privinţă, trebuie totuşi subliniat că, în ceea ce priveşte cauza principală, nu s-a furnizat niciun indiciu de natură să facă să se prezume intenţia mamei de a eluda normele de competenţă prevăzute de acest regulament în materia răspunderii părinteşti.
- 65 Pe de altă parte, trebuie precizat că o decizie cu privire la înapoierea sau la reţinerea copilului nu soluţionează chestiunea încredinţării acestuia. În acest sens, imposibilitatea de a beneficia de o procedură de înapoiere în cauza principală nu aduce atingere posibilităţii tatălui de a-şi valorifica drepturile asupra copilului prin intermediul unei proceduri privind fondul răspunderii părinteşti, prezentată în faţa instanţelor competente pentru a o soluţiona în temeiul dispoziţiilor Regulamentului nr. 2201/2003, în cursul căreia va putea fi efectuată o examinare aprofundată a ansamblului împrejurărilor, inclusiv a comportamentului părinţilor (a se vedea prin analogie Hotărârea din 5 octombrie 2010, *McB.*, C-400/10 PPU, EU:C:2010:582, punctul 58).
- 66 În sfârşit şi în măsura în care, după cum s-a precizat la punctul 40 din prezenta hotărâre, noţiunea „reşedinţă obişnuită”, în sensul Regulamentului nr. 2201/2003, trebuie interpretată în funcţie de interesul superior al copilului, este necesar să se sublinieze că această consideraţie primordială nu necesită, în prezenta cauză, o interpretare precum cea propusă de instanţa de trimitere. În special,

dreptul copilului de a întreține relații personale și contacte directe cu ambii părinți, prevăzut la articolul 24 alineatul (3) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, nu impune plecarea copilului în statul membru în care, înainte de nașterea sa, se afla reședința acestora. Astfel, acest drept fundamental va putea fi protejat în cadrul unei proceduri cu privire la fondul încredințării, astfel cum este preconizată la punctul precedent, în cursul căreia chestiunea încredințării va putea fi reevaluată și, dacă este cazul, vor putea fi instituite eventuale drepturi de vizită.

- 67 Este de altfel în mai mare măsură conform cu criteriul proximității, privilegiat de legiuitorul Uniunii în cadrul Regulamentului nr. 2201/2003 tocmai pentru a asigura luarea în considerare a interesului superior al copilului, ca eventuale decizii care îl privesc să fie adoptate de instanțele statului membru în care copilul locuiește în mod continuu de la naștere (a se vedea în acest sens Hotărârea din 23 decembrie 2009, *Detiček*, C-403/09 PPU, EU:C:2009:810, punctul 36, și Hotărârea din 15 iulie 2010, *Purrucker*, C-256/09, EU:C:2010:437, punctul 91).
- 68 În orice caz, Curtea nu dispune de niciun element susceptibil să sugereze că, în împrejurările specifice care caracterizează cauza principală, interesul superior al copilului ar fi afectat.
- 69 Pentru aceste motive, într-o cauză precum cea principală, articolul 11 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2201/2003 nu poate fi interpretat în sensul că, imediat înainte de reținerea invocată de tată, copilul își avea „reședința obișnuită”, în sensul acestei dispoziții, în statul membru al reședinței obișnuite a părinților săi înainte de nașterea acestuia. Prin urmare, refuzul mamei de a se întoarce împreună cu copilul în acest stat nu poate constitui o „deplasare sau o reținere ilicită” a copilului, în sensul dispoziției menționate.
- 70 Având în vedere ansamblul considerațiilor ce precedă, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că articolul 11 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2201/2003 trebuie interpretat în sensul că, într-o situație precum cea din litigiul principal, în care un copil s-a născut și a locuit în mod neîntrerupt cu mama sa mai multe luni, conform voinței comune a părinților săi, într-un alt stat membru decât cel în care aceștia își aveau reședința obișnuită înainte de nașterea sa, intenția inițială a părinților cu privire la întoarcerea mamei, împreună cu copilul, în acest din urmă stat membru nu poate permite să se considere că acest copil își are acolo „reședința obișnuită”, în sensul acestui regulament.

În consecință, într-o asemenea situație, refuzul mamei de a se întoarce în același stat membru împreună cu copilul nu poate fi considerat o „deplasare sau o reținere ilicită” a copilului, în sensul articolului 11 alineatul (1) menționat.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 71 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a cincea) declară:

Articolul 11 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1347/2000, trebuie interpretat în sensul că, într-o situație precum cea din litigiul principal, în care un copil s-a născut și a locuit în mod neîntrerupt cu mama sa mai multe luni, conform voinței comune a părinților săi, într-un alt stat membru decât cel în care aceștia își aveau

reședința obișnuită înainte de nașterea sa, intenția inițială a părinților cu privire la întoarcerea mamei, împreună cu copilul, în acest din urmă stat membru nu poate permite să se considere că acest copil își are acolo „reședința obișnuită”, în sensul acestui regulament.

În consecință, într-o asemenea situație, refuzul mamei de a se întoarce în același stat membru împreună cu copilul nu poate fi considerat o „deplasare sau o reținere ilicită” a copilului, în sensul articolului 11 alineatul (1) menționat.

Semnături